

УДК 55.092

С. Г. Половка, канд. геол. наук, доцент
Уманський держ. педагог. університет ім. Павла Тичини,
кафедра географії та екології,
вул. Садова, 2, Умань, Черкаська обл., 20300, Україна

КЕРМАНИЧ ШКОЛИ МОРСЬКОЇ ГЕОЛОГІЇ В УКРАЇНІ — АКАДЕМІК НАНУ ЄВГЕН ФЕДОРОВИЧ ШНЮКОВ

Стаття розкриває віхи становлення школи морської геології в Україні через науково-організаційну діяльність академіка НАН України Євгена Федоровича Шнюкова.

Ключові слова: наука, школа, морська геологія, Є. Ф. Шнюков, ювілей.

Вступ

У 40-х роках ХХ століття в АН УРСР створюються нові геологічні школи та наукові напрями: тектоністів (В. Г. Бондарчук), рудників (М. П. Семененко, Я. М. Белєвцев), нафтовиків (В. Б. Порфір'єв), гідрохіміків (К. І. Маков, А. Є. Бабинець), літологів (Л. Г. Ткачук), мінералогів (Є. К. Лазаренко, О. С. Поварених). Наукові напрацювання в цих галузях знань стали поштовхом для досліджень дна Світового океану [6]. В цих дослідженнях починають брати участь геологи України, створюється науковий флот України. Накопичується науковий матеріал, збагачується теорія. Згодом викристалізувалася школа морських геологів, де дослідження дна океані та морів здійснюються за класичними та започаткованими українськими дослідниками напрями.

Постановка проблеми

Євген Федорович Шнюков — видатний радянський і український вчений у галузі металогеогенічних досліджень донних відкладів Світового океану і внутрішніх морів, який добре відомий у близькому та далекому закордонні. Наукові напрацювання Євгена Федоровича висвітлено в численних публікаціях [1–2, 4, 6]. Коло його наукових інтересів широке. Ми акцентуємо увагу читача на зародженні геологічної школи Є. Ф. Шнюкова в галузі геології океанів і морів.

Постановка завдання

Євген Федорович — один із піонерів морських геологічних досліджень в Україні. Він створив свою наукову школу, яка існує і нині. Нами зроблено спробу подати біографічні віхи життя видатного дослідника та пов'язати їх з науковими ідеями, які спонукали та надихали вченого на працю в акваторії Світового океану.

Результати досліджень та їх аналіз

Євген Федорович Шнюков народився 26 березня 1930 р. в м. Архангельську в родині службовця. Середню освіту одержав у м. Одесі. У 1953 р. закінчив геологічний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, одержавши диплом із відзнакою за фахом “геолог-геохімік” був направлений до аспірантури (1953–1956 рр.) Інституту геологічних наук АН УРСР. В цій науково-дослідній установі АН УРСР його науковим та ідейним наставником був відомий в Україні дослідник рудних родовищ, мінералог, петрограф, видатний організатор науки — професор Юрій Юрійович Юрк [1–2, 4].

У 1956 р. Ю. Ю. Юрк призначається директором новоствореного в Сімферополі Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР [1–2]. Під керівництвом Юрія Юрійовича в короткі строки досліджуються титано-цирконієві прибережно-морські розсипища, що робить Україну одну з перспективників цієї сировини. Розробляються критерії пошуку та розвідки розсипищ в береговій зоні морів. Становлення Євгенія Федоровича як фахівця-геолога розпочалося з ІГН АН УРСР, де він після закінчення аспірантури обіймав посаду молодшого наукового співробітника (1956–1957 рр.). З травня 1957 р. по січень 1959 р. Є. Ф. Шнюков працює науковим співробітником в Інституті мінеральних ресурсів (м. Сімферополь, 1957–1959 рр.) АН УРСР і стає членом Всесоюзного мінералогічного товариства.

Чільне місце серед наукових напрямів, які розвивав директор Інституту мінеральних ресурсів АН УРСР професор Ю. Ю. Юрк, займала прикладна мінералогія. Він сам готував через аспірантуру кадри дослідників вищої кваліфікації в цьому новому напрямі геологічної науки. Осадковим залізистим рудам керченського типу на фоні поглибленого дослідження цього унікального в геологічному відношенні району займалась група під керівництвом одного із перших учнів (післявоєнного періоду) Юрія Юрійовича — нинішній академік НАН України Євген Федорович Шнюков [5].

Після отримання наукового ступеню кандидата геолого-мінералогічних наук (1958 р.) Є. Ф. Шнюков продовжує вивчати Керченський залізорудний басейн. Згодом його дослідження поширюються на всю киммерійську Азово-Чорноморську залізорудну провінцію. Науковий інтерес дослідника до неї не згас і донині. Монографічні роботи “Марганцево-железные руди Керченского бассейна” (1961 р.) і “Генезис киммерийских железных руд Азово-Черноморской рудной провинции” (1965 р.) — це результати поглиблених та спрямованих досліджень у галузі геології, мінералогії і геохімії

залізних руд Азово-Чорноморської провінції. Вони були узагальнені в докторську дисертаційну роботу, яку Євген Федорович захистив у 1965 р.

Одним із наукових результатів, який приніс Є. Ф. Шнюкову світове ім'я вченого, — це створення гіпотези формування оолітових і псевдооолітових руд. Він з'ясував вирішальне значення гідродинамічної діяльності моря в осадковому рудоутворенні [1–2]. Цей його висновок спонукає вченого до вивчення дна акваторії Азовського моря, згодом — аналогічних умов дна Світового океану.

Інша тематика досліджень, якій Євген Федорович лишився вірним і донині, — проблема зв'язку грязьового вулканізму з рудоутворенням. Ним розвивається ця проблема, але й аналізуються похідні від неї — утворення родовищ сірки та ртуті. Поглиблене вивчення цього питання надихає його висунути гіпотезу зв'язку нафтогазоносності з грязьовим вулканізмом. Ним сопкова брекчія розглядається як цінна нерудна корисна копалина. Результуючою вивчення грязьового вулканізму є побудова Євгеном Федоровичем природної моделі мінералоутворення грязьовулканічного процесу. Цій тематиці він присвятив численні публікації, серед яких є монографічні роботи: “Грязевые вулканы и рудообразования” (1971 р.), “Грязевые вулканы Керченско-Таманской области. Атлас” (1986 р.) та ін.

Причину зміни наукових інтересів вчений завжди логічно обґрунтовував і підпорядковував одній меті — створення теорії осадкового рудоутворення.

У 1968 р. доктора геолого-мінералогічних наук Є. Ф. Шнюкова призначають заступником директора ІГН АН УРСР, а з січня 1969 по листопад 1973 р. він заступник директора Інституту геохімії і фізики мінералів АН УРСР, де засновує відділ осадкового рудоутворення (1973 р.). Саме в цьому відділі Євген Федорович започатковує морські геологічні дослідження та займається вивченням геології, геохімії й речовинного складу шельфу Азовського моря.

Наголосимо, що Є. Ф. Шнюков одним із перших серед вчених-геологів приходиться до висновку про необхідність розвитку в Українській РСР морських геологічних досліджень. Початок цьому було покладено дослідженням Азовського моря. Під безпосереднім керівництвом Євгена Федоровича Шнюкова були сконструйовані та побудовані дві бурові платформи, а потім і перше в Україні та єдине на теренах СРСР спеціалізоване геологічне бурове судно “Геохимик”, оснащене буровою установкою, яка здатна проводити буріння в морі на глибині 30–40 м і проходити свердловини з повним відбором керну глибиною до 100 м.

Розробка та удосконалення методики бурових робіт в морі з 1966 р., коли проводилась робота з ПБУ Днепр-1 (Кримморгеологія, близько 40 св., глибини до 70 м — переважно 15–20 м), з бурового судна “Геохимик” та катамарану “Геолог” (ЧорноморНДП). Як з'ясувалося, економічно вигідним було бурове судно “Геохимик”. В результаті планомірного розбурювання дна акваторії Азовського моря були усебічно вивчені верхній структурний поверх та пов'язані з ним корисні копалини [1–2]. Вивчаючи геологію Азовського моря, Євген Федорович Шнюков значну увагу при-

діляє розробці методики морських геологічних досліджень, присвятивши цьому питанню цілу низку наукових статей і монографію “Геология Азовского моря” [4–6].

Він широко використовує геохімічні, мінералогічні, літологічні, геофізичні, а пізніше і космічні дослідження, залучаючи до роботи ентузіастів морської геології — геологів-аквалангістів, вчених, які розробляли першу звукову геолокацію та сейсмоакустичну апаратуру для української морської геології, удосконалював методику відбору проб і первинної обробки кам’яного матеріалу. Є. Ф. Шнюков завжди підкреслює, що будь-яка гіпотеза або теорія повинна базуватися на грамотно зібраному і професійно обробленому геологічному матеріалі та на результатах власних польових спостережень.

З 1973 р. розпочалися сумісно з болгарськими вченими дослідження геології і корисних копалин Чорноморського шельфу Народної Республіки Болгарії, які одержали високу оцінку Геолкомітету НРБ і Президії АН УРСР. Подібні роботи в рамках РЕВ продовжувалися під керівництвом Є. Ф. Шнюкова.

Надалі ці дослідження були поширені на весь Чорноморський шельф і континентальний схил УРСР. Є. Ф. Шнюков керує та направляє дослідно-методичними роботами з геологічного вивчення та картування морського дна.

Саме дослідження Чорноморського шельфу УРСР і суміжних площ (Чорноморський шельф РСФСР, ГРСР і НРБ) найбільше яскраво висвітили організаторський талант Є. Ф. Шнюкова. За порівняно короткий проміжок часу був зібраний і організований значний науковий колектив, до складу якого увійшли представники різних організацій і відомств — Міністерства геології УРСР, Міністерства чорної металургії УРСР, Міністерства меліорації і водного господарства УРСР та інших організацій. Є. Ф. Шнюков неодноразово підкреслював, що шельф УРСР — не тільки потенційна комора мінеральних запасів, але і важлива природоохоронна зона, область, де зосереджено значні за обсягом запаси риби та інших біологічних ресурсів (молюски, водорості і т. п.), він має важливе значення як рекреаційна зона. У зв’язку з цим виходить на перший план природоохоронна діяльність: геологічні дослідження шельфу УРСР служать науковою базою для правильної та своєчасної постановки охорони природи шельфу і його надр.

Геології шельфу УРСР присвячена восьмитомна серія монографій, де, крім власне геологічної будови шельфу, розглядаються питання стратиграфії, тектоніки, літології і геохімії гірських порід, що складають осадовий чохол шельфу та прилеглі ділянки суші, а також висвітлюються мінеральні ресурси — тверді корисні копалини і нафтогазонасність. Є. Ф. Шнюков — головний редактор і співавтор цього цікавого в геологічному плані серіалу. За створення цієї серії Є. Ф. Шнюков та очолюваний ним колектив удостоєний Державної премії УРСР за 1989 р. [4]. Широкий кругозір ученого не дозволяє Євгену Федоровичу Шнюкову замикатися у вузькій області наукових досліджень, обмежувати свої наукові інтереси. Цим, а

також необхідністю отримання нового фактичного матеріалу для підтвердження теоретичних прогнозів і створення теорії осадкового рудоутворення пояснюється інтерес Є. Ф. Шнюкова до океану.

У 1978–1979 рр. за його ініціативи і під його керівництвом була проведена I Спеціалізована геолого-геофізична експедиція на НДС “Академик Вернадский” в Індійський океан, що вирізнялась металогенічною спрямованістю. Поряд із вивченням геологічних особливостей основних тектонічних структур, петрографії й ендегенної металогенії серединно-океанічного хребта Є. Ф. Шнюков приділив особливу увагу екзогенній металогенії, зокрема, залізо-мангановим конкреціям. Ним уперше було чітко сформульоване поняття “поле конкрецій” і акцентована увага на генетичному та промисловому значенні багатошарових конкреційних покладів, уточнений взаємозв’язок рельєфу з розміщенням залізо-манганових конкрецій, виявлений вплив рифтових зон серединно-океанічних хребтів і вулканічних осередків на їх формування, вивчені можливі джерела та шляхи виносу хімічних елементів в океан, підтверджений седиментаційно-діагенетичний генезис конкрецій. Усі ці та багато інших теоретичних висновків Є. Ф. Шнюкова знайшли своє підтвердження в наступних морських експедиціях (XXVIII, XXX рейси НДС “Академик Вернадский”, експедиції на НДС “Профессор Колесников” та ін.) в Атлантичний та Індійський океани, у Червоне море. Основні результати досліджень опубліковані в колективних монографіях “Геология и металлогения северной и экваториальной частей Индийского океана” (1984), “Геология и металлогения Тропической Атлантики” (1989).

Дослідження Світового океану, проведені Є. Ф. Шнюковим, знайшли своє відображення й у монографії “Полезные ископаемые Мирового океана”, що витримала два видання (1974 і 1979 р.). Це практично одне з перших в СРСР зведень такого ґатунку. У книзі широко використані опубліковані дані та маловідомі документи ООН, а також результати власних досліджень, особливо генетичні концепції. За цю монографію її авторам (Є. Ф. Шнюкову, Р. М. Белодеду, В. П. Цемко) була присуджена премія імені В. І. Вернадського, що свідчить про високу оцінку науковою громадськістю цієї праці [6]. Доречно наголосити, що широка популярність і високий науковий авторитет Є. Ф. Шнюкова як фахівця в галузі морської геології дозволили делегувати його для участі в роботі сесій Комітету ООН з мирного використання дна морів і океанів за межами дій національної юрисдикції, що проходили в Женеві (1971 р.) і Нью-Йорку (1972 р.), на засідання Міжурядової океанографічної комісії в Париж (1985 р., 1987 р.).

Основні наукові та науково-організаційні напрацювання Є. Ф. Шнюковим одержані в ІГН АН УРСР. Тут він сформувався як учений, отримавши науковий ступінь доктора геолого-мінералогічних наук і розкрився як талановитий організатор. Упродовж 15 років він очолював провідну геологічну установу в Україні — Інститут геологічних наук АН УРСР (1977–1992 рр.) [1–2]. У 1978 р. він обирається членом-кореспондентом АН УРСР. В цей час найбільше яскраво проявляється його організаторський талант, уміння згуртувати такий великий колектив і направити його на рішення

актуальних фундаментальних проблем, для чого довелося докорінно переглянути тематику інституту [2, 4].

Під керівництвом Є. Ф. Шнюкова ІГН АН УРСР став головним в Українській РСР по розробці теорії неорганічного походження нафти, одним із провідних у галузі геології океанів і морів, розробці теорії осадового рудотворення, вивченні процесів багнового вулканізму, використанні дистанційних методів досліджень, розвитку гідрогеології й інженерної геології, стратиграфії та тектоніки. Величезна робота була виконана колективом ІГН АН УРСР із створення палеогеографічних і літофаціальних карт усього розрізу відкладень території України — від докембрійських до четвертинних.

Значна робота проводилася і проводиться по розширенню зв'язків ІГН АН УРСР з виробничими організаціями. Зокрема, укладені угоди про співдружність із різними організаціями Мінгео СРСР, Міністерства меліорації і водного господарства УРСР, Міністерства промисловості будівельних матеріалів УРСР та ін. За ініціативи Є. Ф. Шнюкова було створено Дослідне підприємство в ІГН АН УРСР, що дозволило значно розширити обсяги впровадження наукових досліджень.

Поряд із цим Є. Ф. Шнюков, як директор ІГН АН УРСР, постійно активізує роботу з посилення творчих зв'язків і ділового співробітництва з закордонними науковими організаціями. Із самого початку своєї наукової діяльності він оцінив важливість спілкування між ученими, велику роль безпосередніх контактів, а також передачі накопиченого досвіду і знань молодим дослідникам. Він неодноразово був головою і членом оргкомітетів численних конгресів, нарад і симпозіумів республіканського, союзного і міжнародного рівня. На всіх цих заходах він виступає з доповідями з актуальних проблем геології, бере активну участь у дискусіях, уважно відноситься до доповідей і повідомлень своїх колег, активно підтримує нові і перспективні геологічні напрями. Є. Ф. Шнюков — організатор і керівник численних шкіл для молодих дослідників як у СРСР, так і за кордонами країни. Яскравим прикладом цьому може служити школа-семинар з морської геології для країн Західної Африки по лінії ЮНЕСКО, що була проведена в Гвінейській республіці (1987 р.). Школа одержала високу оцінку міжнародної геологічної громадськості та відділу морських наук ЮНЕСКО.

Усвідомлюючи важливу роль підготовки наукових і виробничих кадрів, Є. Ф. Шнюков проводить велику педагогічну діяльність. Курс "Геологія моря і корисні копалини" був неодноразово прочитаний у Краснодарському, Сімферопольському, Львівському та Київському державних університетах. Читання лекцій із даного курсу потребувало від Є. Ф. Шнюкова систематизації великої кількості фактичного матеріалу, проведення додаткових досліджень, фактично конспект лекцій цього курсу був підручником, який є корисним для студентів геологічних спеціальностей і сьогодні. Під науковим керівництвом Євгена Федоровича підготовлено понад 30 кандидатів наук [4, 6]. Є. Ф. Шнюков одержимий роботою: де б він не був, то звідусіль привозить нові ідеї та задуми, які прагне реалізувати або роз-

вити в ІГН АН УРСР. Він постійно використовує свої міжнародні і ділові контакти в інтересах інституту, багато сил та енергії віддає для оснащення лабораторної бази сучасним устаткуванням.

Велике значення для розвитку науки має ще одна сторона діяльності Є. Ф. Шнюкова як популяризатора науки. З 1976 р. він — член науково-методичної ради при Республіканському правлінні товариства “Знання”. Його наукова одержимість, широкий кругозір, висока професійна вимогливість до себе, уміння використовувати матеріали, здавалося б, далекі від геології в сполученні з неабиякими літературними здібностями, сприяли становленню його як автора цілої серії науково-популярних книг, брошур і науково-популярних статей. Такі видання, як “Мир мінералів” (1987), “Полуостров сукровиць” (1973), “Черное море” (1985), “Скарби моря” (1966), “Всеволодні мінерали” (1969) та інші, були з інтересом сприйняті читачем.

Охарактеризуємо ще одну грань науково-організаторської діяльності академіка НАН України Євгена Федоровича Шнюкова. В 1992 р. він створює Відділення морської геології та осадкового рудоутворення Центрального науково-природничого музею НАН України, нині — Відділення морської геології та осадкового рудоутворення Національної академії наук України (ВМГОР НАН України). Майже за 18-річний строк існування Відділення його колективом проведено понад десяток експедицій на різних науково-дослідних судах — “Київ” (4 рейси) та “Професор Водяницький” (6 рейсів). Під час цих експедицій було відкрито підводний хребет Ломоносова в Чорному морі, ретельне вивчення якого дало можливість Є. Ф. Шнюкову, І. Б. Щербакову та К. Є. Шнюковій розшифрувати його будову та стверджувати, що це палеоострівна дуга [6]. Протягом останніх років науковий колектив ВМГОР під керівництвом Євгена Федоровича займається картуванням газових факелів на дні Чорного та Азовського морів, проблемою пошуків газогідратів, обґрунтуванням трас оптико-волоконного зв’язку, проблемами багнового вулканізму, пошуків вуглеводнів та тонкого золота, тобто широким спектром проблем морської геології. Не зважаючи на економічні негаразди в державі, колективом ВМГОР проведено дві міжнародні наради “Геологія та корисні копалини Чорного моря” (1999, 2000), видано друком монографії “Железомарганцевые конкреции Индийского океана” (2001), “Палеостровная дуга севера Черного моря” (1997), “Минеральные богатства Черного моря” (2004) та ін. [4, 6].

Лише один перелік друківаних робіт колективу ВМГОР свідчить про напружену працю та постійний пошук спонсорів для реалізації експедиційних досліджень. “Геологические исследования НИС “Профессор Водяницький” в Черном море (47-й рейс, 1995)”; “Геология Черного моря (по результатам геологических и геофизических исследований 5-го рейса НИС “Киев”, 1997) — це відлуння експедиційних робіт радянських часів, коли всі в рейсі, і наукова частина експедиції, і команда були налаштовані на виконання програми рейсу. А ось вже експедиції 2003–2005 рр. наочно демонструють комплексацию: “Геологическая оценка трасс линии связи Севастополь — Евпатория, Севастополь — Керчь, Севастополь — Поті”

(2003) або “Геология зоны трассы оптико-волоконной связи Севастополь — о. Змеиный — Затока” (2004). В цих випадках не завжди співпадали інтереси науки і практики. Але невтомний Євген Федорович вишукує можливі варіанти, щоби вийти в море для підтвердження теоретичних розробок та збагатити геологічну науку фактичним матеріалом.

Значною для популяризації науки є діяльність Є. Ф. Шнюкова на посаді директора Центрального науково-природознавчого музею (ЦНПМ) АН УРСР і голови Музейної ради АН УРСР. Завдяки Євгену Федоровичу, активувалася наукова музейна і виставочна робота в ЦНПМ. Його експозиція поповнилася новими, нерідко унікальними експонатами: “метановий курильщик” (умовна назва) з Ломоносовського масиву в Чорному морі, глина мантійної речовини з западини Уїтлі (Індійський океан), залізо-манганові конкреції з різних части дна Світового океану і т. ін. [6].

Багато сил і енергії віддає Є. Ф. Шнюков планомірній і безкомпромісній боротьбі за охорону навколишнього середовища, живої і неживої природи, за дбайливе та комплексне використання багатств земних надр, за безвідхідні гірничорудні і металургійні технології. З 1982 р., у зв'язку з великою актуальністю природоохоронних проблем, Є. Ф. Шнюков очолив раду з проблеми “Захист території Української РСР від підтоплення і пов'язаних із ним небезпечних геологічних явищ”, координує дослідження міністерств і відомств по раціональному використанню й охороні природних ресурсів і геологічного середовища в цілому.

Як бачимо, наукові інтереси академіка НАН України Євгена Федоровича Шнюкова в галузі морської геології надзвичайно широкі. Однак усі вони служать одному генеральному напрямку — побудові теорії осадкового рудоутворення та подальшому розвитку теорії седиментогенезу.

Значний внесок Є. Ф. Шнюкова в розвиток геологічної науки був гідно оцінений державою. Він нагороджений орденами “Знак пошани” (1980 р.), “За заслуги III ступеню”, медалями “Ветеран праці” (1985 р.), Золотою медаллю Леонардо да Вінчі МАН Євразії та ін., Почесною грамотою Президії Верховної Ради України (2005 р.), присуджено вдруге Державну премію України в галузі науки і техніки (2000) за цикл робіт “Регіональна океанологія: стан середовища та мінерально-сировинні ресурси Атлантичного, Індійського, Південного океанів та їх морів”. Наукова спільнота УРСР обирає його дійсним членом Академії наук УРСР (1982 р.). В 1989 р. він призначається головним редактором “Геологічного журналу”, до редакційної колегії якого входить і донині. Згодом засновує (2005 р.) і є головним редактором єдиного в Україні наукового журналу “Геологія і корисні копалини Світового океану”, який спеціалізовано висвітлює наукові напрацювання дослідників із галузі геології океанів і морів.

Висновки

Здійснений історичний зріз внеску в розвиток школи морських геологів в Україні академіком НАН України Євгеном Федоровичем Шнюковим дозволяє зробити узагальнюючі висновки:

• Є. Ф. Шнюков — український вчений-геолог, який є сучасним керівником морської геології в країні та засновником наукової школи з морської геології в Україні.

• Він гідно представляє геологічну науку нашої держави на світовій арені та затверджує вагомий внесок українських учених в розвиток морської геології.

• Він своєю науково-організаційною діяльністю займає чільне місце серед світових, радянських та українських вчених, які вивчають дно акваторії Чорного та Азовського морів і Світового океану в цілому.

• Ім'я Євгена Федоровича Шнюкова вписане “золотими” літерами на сторінки книги “Історія морської геології”.

Література

1. 50-річчя член-кореспондента АН УРСР Є. Ф. Шнюкова / [авт. тексту колектив ІГН АН УРСР] // Вісник АН Української РСР. — 1980. — № 4. — С. 111.
2. 60-річчя Академіка АН УРСР Є. Ф. Шнюкова / [авт. тексту колектив ІГН АН УРСР]. // Вісник АН Української РСР. — 1990. — № 3. — С. 104.
3. *Белевцев Я. М.* Наші лауреати. Присудження премій імені видатних учених України. Шнюков Євген Федорович. Білодід Ростислав Митрофанович. Цемко Володимир Павлович / Я. М. Белевцев, М. П. Щербак // Вісник АН Української РСР. — 1982. — № 7. — С. 81–83.
4. Евгений Федорович Шнюков (к 75-летию со дня рождения) [авт. коллективы ВМГОР и ИГН НАН Украины] // Геол. и полезн. ископаемые Мирового океана. — 2005. — № 1. — С. 161–171.
5. К столетию со дня рождения Юрия Юркевича Юрка / [коллектив ВМГОР ННПМ НАН Украины] // Геол. и полезн. ископаемые Мирового океана. — 2005. — № 2. — С. 163–166.
6. *Половка С. Г.* Сто морських геологів України / Половка С. Г. — Київ—Умань: “Візаві”, 2007. — 261 с.

С. Г. Половка, канд. геол. наук, доц.

Уманський госуд. педаг. университет им. Павла Тычины,

кафедра географии и экологии

ул. Садова, 2, г. Умань, Черкасская обл., 20300, Украина

**РУКОВОДИТЕЛЬ ШКОЛЫ МОРСКОЙ ГЕОЛОГИИ — АКАДЕМИК
НАН УКРАИНЫ ЕВГЕНИЙ ФЕДОРОВИЧ ШНЮКОВ**

Резюме

Статья раскрывает основные этапы становления школы морских геологов в Украине через научно-организационную деятельность академика НАН Украины Евгения Федоровича Шнюкова.

Ключевые слова: школа, морская геология, Е. Ф. Шнюков.

S. P. Polovka, Assoc. Prof., PhD

Uman' State Pavlo Tychina Pedagogical University

Department of Geography and Ecology

Sadova St. 2, Uman', Tcherkasy Oblast, 20300, Ukraine

**HEAD OF SCHOOL OF MARINE GEOLOGY — ACADEMICIN OF NAS
EVGEN SHNYUKOV**

Summary

Article reveals the main stages of the school of marine geology in Ukraine through the scientific and organizational activities of the National Academy of Sciences of Ukraine Evgen Shnyukov.

Key words: school, marine geology, E. Shnyukov.